

KISHILIK JAMIYATI TARIXIDA DIN VA DINIY E'TIQODNING SOTSIOLOGIK AHAMIYATI

Qurbonova Umida Bobirjon qizi

*SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI Smarqand davlat universiteti 4 - bosqich
talabasi Psixalogiya va ijtimoiy siyosiy fanlar FAKULTETI Sotsiologiya yo'nalishi
Gmail qurbonovaumida53@gmail.com
Tel: 904686960*

Annotatsiya: Ushbu maqolada kishilik jamiyati tarixida din va diniy e'tiqodning sotsiologik ahamiyati tahlil qilinadi. Dinning jamiyatdagi roli, uning ijtimoiy tuzilmalar va madaniyatga ta'siri, shuningdek, klassik sotsiologlarning din haqidagi nazariyalari ko'rib chiqiladi. Maqola davomida Karl Marks, Emil Dyurkgeym va Maks Veberning dinning jamiyatdagi o'rni va funksiyalari haqidagi qarashlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: din sotsiologiyasi, Karl Marks, Emil Dyurkgeym, Maks Veber, jamiyat, diniy e'tiqod, sotsiologik tahlil, ijtimoiy tuzilmalar, madaniyat, sotsiologik nazariyalar.

Аннотация: В данной статье анализируется социологическое значение религии и религиозных убеждений в истории человеческого общества. Рассматривается роль религии в обществе, её влияние на социальные структуры и культуру, а также теории классиков социологии о религии. В ходе статьи анализируются взгляды Карла Маркса, Эмиля Дюркгейма и Макса Вебера на место и функции религии в обществе.

Ключевые слова: социология религии, Карл Маркс, Эмиль Дюркгейм, Макс Вебер, общество, религиозные убеждения, социологический анализ, социальные структуры, культура, социологические теории.

Abstract: This article analyzes the sociological significance of religion and religious beliefs in the history of human society. The role of religion in society, its impact on social structures and culture, as well as the theories of classical sociologists regarding religion are examined. The article analyzes the views of Karl Marx, Émile Durkheim, and Max Weber on the place and functions of religion in society.

Keywords: sociology of religion, Karl Marx, Émile Durkheim, Max Weber, society, religious beliefs, sociological analysis, social structures, culture, sociological theories.

Kirish

Din insoniyat tarixida muhim o'rin tutib, jamiyatlarning shakllanishi, rivojlanishi va barqarorligida katta ahamiyatga ega bo'lgan. Diniy e'tiqodlar va amaliyotlar ijtimoiy tuzilmalar, madaniyat va qadriyatlarning asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida

namoyon bo'lgan. Sotsiologiya fanida dinning jamiyatdagi o'rnini va funksiyalari turli nazariyalar orqali tahlil qilingan. Ushbu maqolada dinning sotsiologik ahamiyati, uning jamiyatga ta'siri va klassik sotsiologlarning din haqidagi qarashlari ko'rib chiqiladi.

Tahlil va Muhokama

Karl Marksning Diniy Nazariyasi

Karl Marks (1818–1883) diniy ijtimoiy tuzilmalar va iqtisodiy sharoitlarning mahsuli sifatida ko'rib, uni insoniyatning moddiy hayoti bilan chambarchas bog'liq deb hisoblagan. Uning fikricha, din insonlarning real hayotdagi azob-uqubatlari va begonalashuvining natijasi bo'lib, ayni paytda bu azob-uqubatlarning davom etishiga xizmat qiladi. Marks diniy "xalq uchun afyun" deb ta'riflagan, ya'ni u insonlarning og'riqlarini vaqtincha yengillashtiruvchi, lekin muammolarning ildizini bartaraf etmaydigan vosita sifatida ko'rgan. Uning fikricha, din mehnatkash sinfnining ekspluatatsiyasini yashirish va mavjud ijtimoiy tartibotni saqlab qolish uchun ishlatiladi.

Emil Dyurkgeymning Diniy Nazariyasi

Emil Dyurkgeym (1858–1917) diniy jamiyatning ajralmas qismi deb hisoblab, uni ijtimoiy birdamlik va hamjihatlikni ta'minlovchi asosiy omil sifatida ko'rgan. Uning fikricha, diniy e'tiqodlar va marosimlar jamiyat a'zolari o'rtasida umumiy qadriyatlar va me'yorlarni shakllantiradi, bu esa ijtimoiy tartibot va barqarorlikni ta'minlaydi. Dyurkgeym dinning asosiy funksiyasi jamiyatning kollektiv ongini mustahkamlash va ijtimoiy birdamlikni qo'llab-quvvatlashdan iborat deb hisoblagan. U, shuningdek, diniy ramzlar va marosimlar orqali jamiyat a'zolari o'rtasida umumiy identifikatsiya va hamjihatlik hissi shakllanishini ta'kidlagan.

Maks Veberning Diniy Nazariyasi

Maks Veber (1864–1920) dinning jamiyatdagi o'rnini iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar bilan bog'liq holda tahlil qilgan. Uning "Protestant etikasi va kapitalizm ruhi" asarida protestantizm, ayniqsa, kalvinizmning kapitalistik ruhning shakllanishiga ta'siri o'rganilgan. Veberga ko'ra, protestant etikasi mehnatsevarlik, tejamkorlik va dunyoviy muvaffaqiyatni qadrlash orqali kapitalistik iqtisodiyotning rivojlanishiga turtki bergan. U, shuningdek, dunyoning turli dinlarini tahlil qilib, ularning ijtimoiy va iqtisodiy tuzilmalariga ta'sirini o'rgangan.

Zamonaviy Jamiyatda Dinning O'rnini

Bugungi kunda dunyoning turli burchaklarida dinning jamiyatdagi o'rnini va ta'siri turlicha namoyon bo'lmoqda. Masalan, Germaniyada o'tkazilgan so'nggi tadqiqotlarga ko'ra, o'zini dinga e'tiqod qilmaydigan deb hisoblovchilar soni katolik va protestantlar sonidan oshib ketgan. Bu esa Germaniyada sekulyarizatsiya jarayonining kuchayganini ko'rsatadi.

Boshqa tomondan, Turkiyada so'nggi yillarda islom dinining jamiyatdagi ta'siri ortib bormoqda. Prezident Rejep Tayyip Erdo'g'an boshchiligida Turkiya hukumati sunniy islom qadriyatlarini targ'ib qilmoqda va diniy tashkilotlarning jamiyatdagi o'rni mustahkamlanmoqda. Bu esa Turkiyaning ijtimoiy va siyosiy hayotida diniy qadriyatlarning ahamiyati oshganini ko'rsatadi .

Xulosa

Din insoniyat tarixida muhim ijtimoiy institut sifatida jamiyatlarning shakllanishi, rivojlanishi va barqarorligida katta ahamiyatga ega bo'lgan. Sotsiologik tahlillar orqali dinning ijtimoiy tuzilmalar, madaniyat va iqtisodiyotga ta'siri chuqur o'rganilgan. Karl Marks dinni ijtimoiy tengsizlikni saqlab qolish vositasi sifatida ko'rgan bo'lsa, Emil Dyurkgeym uni ijtimoiy birdamlikni ta'minlovchi omil deb hisoblagan. Maks Veber esa diniy e'tiqodlarning iqtisodiy rivojlanish va kapitalizm shakllanishidagi rolini tahlil qilgan. Bugungi kunda dunyoning turli mintaqalarida dinning jamiyatdagi o'rni va ta'siri turlicha namoyon bo'lib, bu mavzuni yanada chuqurroq o'rganish zaruratini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Aminova, S. S. (2024). Maks Veberning sotsiologik nazariyalari din sotsiologiyasi. *Obrazovanie nauka i innovatsionnye idei v mire*, 59(13), 30-37. [Scientific Journal](#)
2. Xasanova, D. A. (2023). Emil Dyurkgeym sotsiologiyasi va ijodiy faoliyati. *Zenodo*. [Zenodo+1Scientific Journal+1](#)
3. Kayzen. (n.d.). Maks Veber. *Filosoflar*. [Kayzen](#)
4. Anonim. (n.d.). Maks Veber sotsiologiyasi Veberning ijtimoiy faoliyati Ijtimoiy harakatning ideal turlari. *Azkurs*. [Azkurs+1Scientific Journal+1](#)
5. Greelane. (2020). Nima uchun Emil Dyurkgeym bugungi sotsiologlar uchun muhim? [Greelane](#)
6. Artur Mitsman. (n.d.). Maks Weber. *Encyclopædia Britannica*. [Scientific Journal](#)
7. Weber, M. (1905). Protestant axloqi va "Kapitalizm ruhi". Stiven Kalberg tomonidan tarjima qilingan (2002), Roxbury Publishing Company. [Scientific Journal](#)
8. Bendiks. (n.d.). Siyosiy sotsiologiyaning asosiy tushunchalari. [Scientific Journal](#)
9. Allan, K. D. (n.d.). Klassik sotsiologik nazariyadagi tadqiqotlar. [Scientific Journal](#)
10. Ritzer, G. (n.d.). Zamonaviy sotsiologik nazariya va uning klassik ildizlari. [Scientific Journal](#)